

č sp
GL SLG Celje
1951/52

792(497.4 Celje)

219520022,4

COBISS o

daljšče celje

GLEDALIŠKI LIST

LETO VI.

1951 ★ 1952

ŠTEV. 4.

FRANC KSAVER MEŠKO

PRI HRASTOVIH

Preklet bodi ta denar in z njim tisti,
ki so se ga polakomili in me zaradi njega
spravili v nesrečo in trpljenje.

II., 8.

PREMIERA: ČETRTEK 6. DECEMBRA 1951 OB 20

FRANC KSAVER MEŠKO

PRI HRASTOVIH

Drama v treh dejanjih

O S E B E:

Hrast, veleposestnik in trgovec z vinom . . .	Fedor Gradišnik
Tone } sinove {	Branko Gombač
Lojze }	Gustav Grobelnik
Anica, hči	Marija Goršičeva
Stara Barba	Zora Červinkova
Tilka, njena vnukinja	Dragica Fazarinčeva
Strelec, bogat kmet	Janez Škof
Tončka, njegova hči, žena Tonecova	Bogdana Vrečkova
Malčeva Francka, bivša dekla pri Hrastu . . .	Nada Božičeva
Malec, njen oče	Franc Mirnik
Tinček, pastir pri Hrastu	Lojzek Golob
Zefa	Neda Sirknikova

Godi se v večji vasi v vinorodnem kraju na Slovenskem ob koncu preteklega stoletja. Med prvim in drugim dejanjem trije meseci. Med drugim in tretjim ena noč.

Režija: Gustav Grobelnik — Sceno postavilo tehnično osebje pod vodstvom odrskega mojstra Franja Cesarja — Kostumi: Bogdana Vrečkova — Lasuljar: Riko Grobelnik — Razsvetljava: Bogomir Les — Inspicjent: Peter Božič — Šepetalka: Tilka Svetelškova

Preizkobe K REŽIJI

Najprej odgovor na vprašanje, zakaj sem stopil v celjski igralski kolektiv kot režiser.

Ker so režiserji-gostje zaradi zadržanosti odložili svoja gostovanja v našem gledališču za mesec dni, ni preostajalo drugega, ko da smo se v nastopivšem interegnemu spoprijeli s študijem sami. Red bi tedaj bil, da bi prevzel režijo upravnik. Toda vodilno moško vlogo more v delu, ki je po programu prišlo na vrsto, t.j. v Meškovi drami »Pri Hrastovih«, odigrati le igralec v osebi upravnika tov. F. Gradišnika; to pa bi bila hkrati ob upravniških dolžnostih in režiji resnično prevelika obremenitev. Spričo tega je bila predlagana režija meni, kar sem v izogib nepotrebe in nezaželene pavze tudi sprejel.

Režijo sem tedaj sprejel tako rekoč po sili prilik, brez kakršnih koli osebnih ambicij, vendar ne brez volje in ljubezni do dela. To tem bolj, ker gre za slovensko delo, torej za prvo nalogo slovenskega gledališča.

Ob tej priliki si ne morem, da ne bi poudaril, da nisem absolutni pristaš mnenja, »da se more umetniška raven gledališča z vso gotovostjo dvigniti samo s starejšimi in izkušenimi režiserji«, saj nazadnje tega prepričanja tudi ne moremo vskladiti s prepričanjem istega izvora, »da je za vsako uspešno umetniško udejstvovanje odločilen predvsem talent«. Pač pa se zavedam, prvič, da uspeh ali neuspeh predstave ni odvisen le od režiserjevega dela, temveč od kakovosti igralcev, in drugič, da je vsaka predstava rezultat kolektivnih naporov vsega ansambla. To lahko potrde prenekateri režiserji, če ne z odkrito besedo, pa s svojim odklanjanjem začetnikov, ki jih večinoma postavljajo le v neznatnih vlogah ob bok preizkušenim igralcem. (Prim. Razgovor z režiserjem Žižkom, Gl. I. SNG Maribor 49/50, št. 2/3.) Umetniški poklic ni za povprečneže, je dejal Rodin, tem bi tudi najboljši nasveti ne mogli dati nadarjenosti.

Zato režiserjevo delo ni prikrojjevanje in modeliranje igralčeve individualnosti, pač pa usmerjanje igralčevega ravnanja v skladu z idejo dramskega dela. Zato tudi režiserji ne ustvarjajo igralcev, pač pa jih eventualno »odkrivajo«, kakor je še razen tega res, da rast poedinega člana igralskega kolektiva korenini v njegovem iskreno prizadevnem in zavestnem vključevanju v umetniško poslanstvo, v izvrševanju kulturno-umetniških nalog kolektiva. Ne govorim zaradi opravičila, temveč iz svoje odrske prakse, skromne sicer, ki pa se je pred dobrimi 15. leti začela med drugim tudi pod poklicnim režiserjem.

*

Pri letošnji izbiri slovenskega dramskega dela smo z Meškom segli v obdobje po l. 1895, v strujo, v kateri so se izmed slovenskih dramatikov izoblikovali predvsem Ivan Cankar, F. S. Finžgar in Ksaver Meško.

Naš avtor se je rodil 1874. pri Sv. Tomažu v Slovenskih goricah. Gimnazijo je obiskoval v Celju, v Mariboru pa je študiral bogoslovje. Do 1919 je kot duhovnik služboval večinoma na Koroškem, kasneje v Selih pri Slovenjem Gradcu, od koder ga je okupator 1941 pregnal v Bosno in kamor se je kot župnik in dekan srečno vrnil in kjer deluje še danes.

Meško se je s svojim pesniškim in pisateljskim delom pojavil na prehodu med staro strujo in moderno, na umiku naturalizma pred mladino, ki je zastavila plug še globlje prav v osrčje naroda in njegove umetnosti; skušala je ustvariti nov način slovenskega narodnega mišljenja, ki bi ga naj razodevala nova umetnost, ki se bojuje na življenje in smrt s starimi, preživeliimi, kulturnimi in političnimi oblikami« (Slodnjak).

Spočetka je pisal pesmi, kasneje pa se je posvetil prozi. V svojih prvih spisih kaže še močan vpliv naturalizma, n. pr. v romanu Kam plovemo (Ljubljanski Zvon 1897), v katerem je obdelal z naturalističnim poudarkom malomeščansko družbo. Pozneje je prešel od naturalistično pobarvanega realizma k simbolizmu.

Pisal je tudi drame: Na smrt obsojeni in Mati, ki rišeta trpljenje koroških Slovencev, in našo Pri Hrastovih, v kateri prikazuje mračno podobo kmečke družine. Kakor drugo Meškovo delo spremlja tudi njegovo dramatiko (1903—1921) bolečina našega narodnega življenja, obtožba naših in tujih grehov, strah za našo usodo in skrb za lepoto in čistost človeške duše. Ocenjujoč Meškov literarni značaj opozarja France Koblar na Tolstoja. Ob skrajni meji naturalizma gre nauk, ki zahteva, da vržeš od sebe vse razen ljubezni. Meško je postal glasnik te ljubezni in ko je nauk odpovedal, je podal sliko, ki je ni odstrl noben naturalist pri nas: Pri Hrastovih — grozo mesa v vsi goloti, v zgled in svarilo.

Pisatelj je delo postavil v vinorodni kraj na Slovenskem ob koncu preteklega stoletja, tedaj v čase hude zaostritve socialnih nasprotij, ki jih je prinesel s seboj fevdalno kapitalistični družbeni red. V delu pa ne gre toliko za splošni ekonomski in družbeni degres vasi, kolikor za npravstveno izmaličenost, ki se je izrodila iz diferenciacije na vasi in iz pohlepa po denarju in uživanju.

Meškovo delo pa ne obravnava in ne prikazuje dejanja, prikazuje le oblike, ki jih je dejanje v pohlepem gruntarstvu skoteno spačilo, podobe, ki so se rodile iz občutja temnih moči, ki gospodujejo nad nami, iz nasprotja med silo in pravico, krivico in poštenjem, ki svojo pravično razrešitev dobijo šele v poveličanju čistosti in dobrote« (Fr. Koblar).

Hrast je po opisu pisatelja veleposesnik in trgovec z vinom, velik tudi po postavi, močan, proti šestdesetim z obritim rdečim obrazom močnega pivca, bahaški in oblasten. Njegovi ekscesi in Baccho et Venere so omajali dom in družino ter ga zagnili z dolgovi, zato pošilja ves svet k vragu, zlasti pa dolgove (I, 6). Čuti, da ga za njegovo blodno življenje sovraži vsa hiša. Njegovo načelo: »Jaz se držim moči, vse drugo je nič!« je slično Kantorjevemu: »Jaz moram naprej — zato s poti prijatelj!«, le da mora oni bresti po ljudski bedi in krvi zato, da bi si povečal svojo moč in oblast, Hrast pa bi rad le rešil svojo nagnito Hra-

stovino in to s priženjenim denarjem, češ: »Edino bogata nevesta še more rešiti hišo, sicer se vse zruši!« (I., 7). Zato je prvorojencu Tonetu vsilil nevesto.

Tone, krepak in lep fant, se ukloni očetovi volji, ali z odporom v srcu: »Prisiliti me morete, da postane moja žena pred oltarjem. Ne morete me pa, da bi mi bila žena v resnici, da bi jo rad imel« (I., 7). Očetov zgled je bil vzrok, prisiljen zakon pa povod, da je še sam zdrknil na očetova pota: »Kakor stari, tako mladi!« (II., 12) priznava sam in se hkrati zagovarja, da je še stokrat boljši kakor oče, ker še žene ni pretepal, ne ubil, kakor on. Zato pa se je spozabil nad nezakonsko sestro Tilko.

Nad isto razigrano Tilko, zaradi katere je prišel njegov mlajši brat Lojze iz mesta. Proti očetovi volji in »tudi proti volji vsega sveta« (II., 14) bi jo vzel za ženo, če bi na dan, ko sta se odločila za ta korak, spričo očeta ne zvedel, da nosi bratovo dete pod srcem in da se pretaka v njej ista kri kot v njem... Teža nesreče jo je pahnila v prostovoljno smrt v potoku.

Tončko sta pripeljala za snaho v to z grehi obloženo hišo račun med Hrastom in njenim nič manj pretkanim šestdesetletnim očetom Strelcem. Vklenjena v spone svojega časa in osamljena v tej tuji hiši je mogla le prekleti denar in z njim tiste, ki so se ga polakomili in jo zaradi njega spravili v nesrečo in trpljenje. (II., 8.)

Hrastovo hči Anico je z zločinom zaznamovan dom spravil na rob zdravega razuma; je pa »podoba nastala iz misli o čisti mladostni lepoti in veličini trpljenja«.

Tudi dekla Francka je žrtev Hrastovega prešuštva, zraslega ne — da uporabim Slođnjakove besede ob Finžgarjevi »Razvalini življenja« napisani istega leta (1921) — kot posledica intelektualne teme, temveč sad razumske pretkanosti, izrastkov modernega kapitalističnega mišljenja, ki so s svojimi ekonomskimi in miselnimi viticami prepregli in pre-rasti gruntarsko dušo do dna. Še več: Hrast hladnokrvno in brez-sramno zatajil očetovstvo in Franckin oče Malec je zastoj prestopil prag Hrastove hiše ponižno prišedši po očeta Franckinega otroka.

V srenji ne manjka še zlega duha, to je čenčeva Zefa. Edini »varuh poštenosti, boljše preteklosti in človeške dobrote« je stara Barbara.

Sele smrt zapeljane Tilke je v Hrastu doviharila strasti in prižgala potrebo, da se povrne v krepot.

Zaključek je v bistvu optimističen, seveda v smislu pisateljevega vse odpuščajočega idealističnega nazora; zato bi naš storjen v današnjih pogojih ne zadovoljil, saj ne poznamo pohlevnega čakanja, da se bo spreobrnil tisti, ki nam zapira pot do tega, za kar imamo pravico in moč sami.

Toda delo je napisano »iz srca za srce«, daleč proč od mržnje do domačega poštenja, le iz ljubezni do rodni tal, njegovih ljudi in jezika, z ljubeznijo do dobrega in z naukom, da je sreča samo v delu, poštenju in ljubezni. Zato smo tudi mi segli po njem s spoštovanjem in ljubeznijo.

*

»Pri Hrastovih« je naturalistična simbolna drama, t. j. napisana z naturalistično tehniko, a z idealistično rešitvijo.

Naturalizem v književnosti je dosledno izvedeni realizem. Naturalista odlikujejo hladna objektivnost, ostro opazovanje in podrobno risanje življenja. Zanj je vse enako važno; zato naturalistična drama, kakor roman, ne pozna napetosti dejanja pa tudi ne učinkovitih koncev. Najbolj priljubljena je snov iz nižin človeškega življenja, predvsem spolne zablode. Jezik je vsakdanja govorica.

Vse to smo zvesto upoštevali tudi pri naši postavitvi. Jezika, ki ga zaradi preveč prisotne nevarnosti narejenosti, sicer nismo vzeli iz Slovenskih goric, kamor je delo postavljeno, pač pa smo se odločili za štajerskemu naglasu sorodne in dovoljene oblike.

Morda se nam kljub naši prizadevnosti ne bo posrečilo postaviti »pravih« kmetov, ker je za mestnega igralca vedno bil najtežji problem baš — igrati kmeta. Zato pa smo se s tem večjo vnemo posvetili ubranosti in izdelanosti. Slednje pa je kritika celjskim igralcem že večkrat priznala, zato upajmo, da bo mogla to še z večjim zadovoljstvom oceniti tudi tokrat.

Bolezen tudi to pot igralskemu kolektivu ni prizanesla; v zasedbi je narekovala nekatere spremembe, ki jih bo obiskovalec sam opazil; hkrati pa bo mogel v ansamblu pozdraviti novo moč v osebi absolventke Akademije za igralsko umetnost tov. Nedo Sirnikovo.

Rokopis Meškove drame

„PRI HRASTOVIH“ iz leta 1919

Po čudnem naključju mi je prišel v roke Meškov rokopis drame »Pri Hrastovih« iz leta 1919. Izročil mi ga je prijatelj našega gledališča starokatoliški škof Radovan Jošt, ki ga je dobil od svojega župnika Ferlinca, ki je kot dijak obiskoval z Meškom celjsko gimnazijo in pozneje z njim študiral bogoslovje. Kako je prišel do rokopisa, mi ni znano.

Kakor je razvidno iz Meškovega dopisa, ki ga priobčujemo, je pisatelj svojo dramo prvotno napisal kot dvodejanko, v »Dom in Svetu« pa je izšla 1921 kot drama v treh dejanjih. Kakšna je bila prvotna koncepcija, ne vemo. Leta 1937 je izšla drama v knjižni izdaji, ki je služila naši uprizoritvi.

Rokopis, ki ga imam pred sabo, je fragment, se pravi, da ni cela drama, kakor je izšla v »Dom in Svetu« in pozneje v knjigi. Je to le koncept posameznih prizorov in dejanj. Gotovo je, da je pisatelj iz teh konceptov pozneje napisal svojo dramo tako, kot jo je objavil leta 1921 v »Dom in Svetu«.

Že seznam oseb nam govori, da je v poznejši drami vpletel v dejanje nove ljudi, ki jih v tem rokopisnem konceptu še ni. Tako med »osebami« ni Strelca, Tončkinega očeta in tudi ne Malca in njegove hčerke Francke. Manjka tudi vaška opravljivka Zefa, dasi je v rokopisu nekaj listov, kjer so koncipirani prizori med Tončko in Zefo, a v seznamu oseb na prvi strani je ni. Barba, ki nastopa v drami iz leta

1937, je v tem rokopisu in v drami iz leta 1921 stara Mica. Njena vnukinja je označena med osebami kot Tilika, v rokopisnem konceptu pa jo dosledno imenuje Lizika. — Na dveh listih rokopisa je koncept dialoga med Mico (Barbo) in Francko, ki pa je popolnoma drugačen kot v poznejši tiskani drami.

Razpored posameznih prizorov je v tem konceptu čisto drugačen kot v drami iz leta 1937. Prvo dejanje se prične z razgovorom med Mico (Barbo) in pastirjem Tinetom, dočim se v poznejši drami prične prvo dejanje z dialogom med Francko in Barbo. Takih prizorov je več. Tudi drugo dejanje se pričinja drugače kot v naši uprizoritvi po knjižni izdaji iz leta 1937 — pač pa je v »Dom in Svetu« pričetek drugega dejanja prav tak kot v našem rokopisnem konceptu.

Zanimiva je oblika rokopisa samega. So to listi razne oblike, popisani z Meškovo značilno drobno pisavo, z neštevilnimi črtami in popravki s črnilom in s svinčnikom. Videti je, da je pisatelj štedil s papirjem; uporabljal je najrazličnejše listke, tako tudi pisma svojih prijateljev, ki so bila pisana samo na eni strani. Med pisanjem svoje drame je pisatelj večkrat prenehal razglabljati o tragični usodi svojih junakov in je za nekaj trenutkov bežal iz teme, ki se je čedalje bolj zgrinjala nad Hrastovino... Tako je nekaj listov popisanih z nežnimi besedami »jokajočemu otroku«, ki ga ne zna nikdo tako lepo tolažiti kot Meško... »Glej, mamico imaš doma, pa bi jokal? Ne, ne! Smej se, vriskaj in poj!... Kadar matere ne boš več imel, tedaj jokaj, otrok moj!...«

Pa drugi tak listič: »Pismo prijatelju«... Poroča mu, kako je v tinjski proštiji tik pred plebiscitom leta 1919... »Jaz stanujem v mežnariji, v sobi, da je bila ječa, ki me je leta 1916 vtaknila v njo Avstrija, še pravi salon proti ti. Tla vsa razjedena od vlage in trohnobe, zrak zatohel, da me vsako jutro bole glava in prsi. Ne spim itak vso noč in me zjutraj bole oči, da jih skoraj odpreti ne morem. Glej, tako je življenje koroškega narodnega pionirja v letu Gospodovem 1919, ko je baje dih demokratstva in prostosti prestvaril obličje Evrope.«

»Kmalu bo večer. Spodaj ob postajah zagore luči... V Sinčivasi, gori v Grabštajnu, na zadnji postaji pred demarkacijsko črto. Jasno blešče v tiho, tajinstveno noč. Z višav sevajo zvezde. Postajam zvečer ob gozdu in jih ogledujem. Ali je res usoda ljudi in ljudstev pisana v zvezde? Kakšna bo naša usoda? Kako se bo odločila v prihodnjih mesecih?... Molčijo svetli milijoni!...«

Tako je pisal svojo dramo, s krvavečim srcem je razgrnil pred nami družbeno gospodarsko stvarnost slovenskega gruntarja na vasi, ki si je z grehi in zločini zgradil svoj dom. S kritičnim realizmom, kakršnega je le malo v naši literaturi, je ustvaril dramo, ki z izredno močjo deluje na naše živce, da se z grozo zamislimo v brutalnost človeka, kateremu je pohlep po moči, bogastvu in uživanju vse, sreča lastnih otrok — nič.

Dramo »Pri Hrastovih« je uprizorilo v Celju Dramatično društvo v Mestnem gledališču za pisateljevo petdesetletnico 1924, 1932 pa gledališka družina Prosvetnega društva. Obe uprizoritvi sem režiral podpisani. Starega Hrasta, ki ga igram v naši uprizoritvi, sem igral tudi 1924 in 1932.

Fedor Gradišnik

Pisatelj Meško *nam piše:*

Dramo »Pri Hrastovih« sem pisal med pripravo za koroški plebiscit, ko sem bil administrator proštije v Tinjah nad Velikovcem, ker se je gosp. prošt Gregor Einspieler umaknil na Štajersko. Drama je imela prvotno samo dve dejanji. Poslal sem jo g. dr. Fr. Steletu, tedanjemu uredniku »Dom in Sveta«. Medtem se mi je pa vendar dozdevalo, da bi bila igra za en večer prekratka, če bi prišla na oder. Prosil sem rokopis nazaj. Razpredel sem igro v 3 dejanja in jo spet poslal g. uredniku. Ko sem nekaj časa pozneje prišel v Ljubljano, mi je g. doktor rekel: »Drama je v tisku. Toda prvotna je bila boljša. Brezdvoma je bilo tako, g. doktor dobro ve, kaj je dobro, kaj slabo. A med preseljevanjem po plebiscitu iz kraja v kraj, se mi je prvotni rokopis izgubil, kakor marsikaj drugega.

Srečno smo zdaj toliko napredovali, da tudi domače igre, če jih že igrajo, igrajo pošteno in dostojno. Pred prvo svetovno vojno so v Ljubljani nekdo leto proti koncu sezone dali moje »Na smrt obsojene«. Me povabili k predstavi. In sem se peljal, iz Beljaka nisem imel predač. Pa so igrali tako, da sem sklenil: »H kaki svoji igri nikdar več!« V deželnem gledališču, ki bi naj bila visoka šola za vse druge odre! Le en primer. Tisti veliki trgovec Gelb strelja na svojega, bivšega pisarja Pevca. Čez malo časa prihitita dva orožnika, kakor so pač bili po dva ali trije nastanjeni v nekdanji Avstriji v večjih krajih. A kaj so naredili iz tega v ljubljanskem deželnem gledališču. Ko se je ob začetku dejanja dvignil zastor, je stalo in čakalo na usodni strel kakih 10 orožnikov v polni paradi, vidni vsem gledalcem! Vplivalo je naravnost smešno! Kritik je v »Slovencu« zapisal: »V naglici so vrgli igro na oder.« Jaz mislim, da ne samo v naglici, ampak z nelepim namenom, da bi igro osmešili.

Vem, napake ima mladostno delo. A če bi igro predelal, bi najbrž ne bila več tisto, kar bi naj bila: ogledalo tedanjih političnih razmer na Koroškem, zlasti ob volitvah. In na Jesenicah so jo v režiji g. Jakoba Špicarja, Korošca, ki je prav posrečeno dramatiziral dr. Sketovo »Miklovo Zato«, igrali lepo in z velikim uspehom. Pred nekaj leti pa domači igralci pri Sv. Lovrencu na Ptujskem polju. Pisali so mi, da je bilo mnogo gledalcev tudi iz Ptuja in je igra odlično uspela. »Moramo ti biti hvaležni, da si jo napisal«, se je končalo pismo. Dokaz, da večinoma igralci odločijo usodo igre: kakor pač igrajo, dobro ali slabo, z ljubeznijo ali z malomarno površnostjo.

Sele, 15. novembra 1951.

Zgodovina celjskega gledališkega življenja

(Nadaljevanje)

Pomanjkanje gledaliških iger za odre čitalnic je bilo najbolj pereče vprašanje. Vsi čitalniški odri v Sloveniji so imeli eden in isti repertoar in če pomislimo, da se je eno delo igralo navadno le enkrat, potem je pač na dlani, da je bil razpoložljivi gledališki repertoar kaj hitro izčrpan. Zadevno je zanimiv članek »Svet zastran slovenskih gledaliških iger« v »Novicah« l. 1866., števil. 46, z dne 14. XI. 1866, v katerem pisec med drugim predlaga naslednje:

»Da bi se tedaj lahko ti stroški polajšali pisateljem in izdajateljem in bi se tako čedalje več iger spravilo na svetlo, ali bi ne bilo dobro in tudi pravično, da bi vsaka čitalnica, ktera kako natisnjeno igro na svojem odru predstavlja, izdajatelju plačala tantiemo (delež), kakor je to navada pri javnih gledališčih, ktera predstavljajo tako imenovane »v rokopisu natisnjene igre.« Ta tantiema naj bi za igro znašala 5 gld. Vsaka čitalnica gotovo zmore malo plačilce, izdajatelju pa bi bilo vendar v pripomoč in to bi osrčilo slovenske pisatelje za spisovanje slovenskih iger. Po takem bi bile čitalnice posrednje pospešiteljice slovenskega slovstva! Prevdarite slavne čitalnice ta nasvet, in oglasite se o njem!«

Temu pozivu se je odzvala mariborska čitalnica v »Novicah« l. 1866., str. 401: »Tukajšnja čitalnica je po sklepu zadnjega odbora voljna, za vsako izvirno gledališčno igro, ki jo prvokrat igra, pisatelju, ki to zahteva, 5 gld. nagrade plačati.«

Če je kakšna druga čitalnica sklenila kaj sličnega, nisem mogel zaslediti, tudi celjska čitalnica, ki je bila glede svojih izdatkov vedno zelo previdna, po sejhnih zapisnikih o tem predlogu ni nikdar razpravljala. Sicer pa je tudi sklep mariborske čitalnice jako oprezen: prvič govori le o izvirnih gledaliških igrah, drugič pa pravi, da je pripravljena plačati 5 gld. nagrade tistim pisateljem, ki bi to zahtevali, s čimer jim je že lahko namignila, naj ne zahtevajo ničesar!

O tem, kako bi slovenski odri prišli do čim pestrejšega repertoarja, se je mnogo razpravljalo in urednik »Novic« dr. Bleiweis je tudi v tem važnem vprašanju budno pazil, da ne bi postali čitalniški odri preveč posvetni in morda celo — pohujšljivi. Tako se je oglasil iz Zagreba Anton Kos, ki je sklenil v samozaložbi izdajati za čitalnice zbirko slovenskih gledaliških iger, »ki naj ne obsegajo več kot deset oseb.« — Takoj se je oglasil Bleiweis in v »Novicah« l. 1864. števil. 20. z dne 18. maja med drugim napisal sledeče očetovske besede: »Ker tedaj začnemo novo polje slovstva našega obdelovati, pazimo, da si izbriamo predmete, ki so sposobni na vsako stran, ne surovi v besedi in djanji, pa tudi

ne spodtikljivi nrvnosti odraščenege človeka, za katerega je gledišče. Na to sitice devajmo vsako igro. Da pa sicer glediščna igra mora biti taka, kakor je vsakdanje življenje v različnih razmerah, tega ga ji noben človek grajal ne bođe, kdor ve, da tudi družinsko življenje je na svetu, in ne samo samostansko. Nadjamo se od naših pisateljev in izdajateljev glediščnih iger, da se tedaj zavedajo, da le pošteno gledišče je učilnica za omiko narodovo.« —

Čitalnice so bile torej pod strogo kontrolo »očeta slovenskega naroda«, ki je budno pazil, da se ne prikrađe pohujšanje v gledišče in v neboljeno slovensko dramsko literaturo. —

Sezono 1865-66 je torej celjska čitalnica začela z velikim uspehom. Na seji dne 16. oktobra so napravili načrt za prvo zimsko polovico, to je do novega leta in sklenili: 1. da bo vsako nedeljo zvečer ob 8. uri veselica in vaje v plesu (»razun v adventnem času«!), 2. vsako sredo zvečer pa se bođe streljalo s puščicami v tarčo, 3. 19. novembra bo igra in tombola, 4. 26. decembra ob 16. uri zvečer velika skupščina, v kateri se bođe po naših pravilih volil novi odbor, in račun od preteklega leta udom naznanil; potem igra in tombola, 5. 31. decembra večerna zabava, 6. nova omara za knjižnico se ima omisliti. G. odbornik Hafner bođe imel to preskrbeti; 7. g. Skoflek se naj bi naprosil, da bi pri nedeljskih veselicah na glasoviru igral in bi se mu za vsakokrat plačevalo 2 forinta.«

Mnogo se je debatiralo o tem, da društveni članj zelo neredno plačujejo članarino in so končno sklenili objaviti zadevni poziv v »Novicah«, da morajo čitalničarji »sami dobro vedeti, da le 'djanski' ne pa samo 'vpisani' udje čitalnicam kaj koristijo.« —

Finančno vprašanje je igralo vso sezono veliko vlogo in ker so preuredili in povečali tudi dvorano in modernizirali gledališki oder po načrtih g. Jeretina, ni končno preostalo drugega kot da pokrenejo posebno akcijo: »ker se vse to iz navadnih dohodkov poravnati ne bo dalo, se naj naši blagi društveniki po posebni poli povabijo, za poplačenje omenjenih stroškov, kar jim je dopadajoče, žrtvovati!« (Sklep odborove seje 28. junija 1866.)

Kljub večnim finančnim težavam, ki jih je običajno moral reševati društveni predsednik dr. Kočevar sam tako, da je segel v svoj žep in »posodil« čitalnici, da je poravnala svoje obveznosti — so začrtani program za sezono 1865-66 točno izvršili.

Dne 19. novembra 1865. so uprizorili burko »Goljufani stavec«, dne 26. decembra veseloiqro »Pravi Slovenec«, za 25. februar določeno gledališko predstavo pa so preložili na 4. marec in so uprizorili izvorno veseloiqro Mihaela Lendovška »Kateri bo?«, ki je izšla v knjigi pri E. Jeretinu.

Poznejši makolski župnik Mihael Lendovšek je kot dijak v Celju in pozneje kot mariborski bogoslovec zlagal pesmi, pisal v Einspielerjevem »Slovcu« »Književne črtice«, pozneje je kot kaplan v Ptujju začel izdajati Zbrane spise Ant. M. Slomška in Val. Orožna. V Ptujju je vodil tudi čitalniške gledališke predstave. Pod psevdonimom B. Rogački je napisal dr. B. Ipavcu besedilo za njegovo opereto »Tičnik« (po Kotze-

buevi burki »Der Käfig«.), 1. 1866. pa je izšla njegova enodejanka »Kateri bo?«, ki so jo uprizorili na odru celjske čitalnice dne 4. marca 1866.

Dne 15. aprila so igrali burko »Bob iz Kranja«, 3. junija pa »Vdovec in vdova«. S to igro so zaključili sezono 1865-66, ki je bila zopet zelo plodna: od novembra 1865. do junija 1866. je bilo v celjski čitalnici pet premier.

V poletnih mesecih so se pridno pripravljali za bodočo sezono, ki so jo odprli 23. septembra 1866. z veseloigro »Dobro jutro!«

Že 28. oktobra pa je bila na vrsti že druga premiera, in sicer iz nemščine poslovenjena igra »Le naravnost«, ki jo je za celjski oder priredil društveni član notarski kandidat M. Kozel in je bila to nekaka krstna predstava nove slovenske igre.

O predstavi so »Novice« poročale dne 7. XI. 1866. v svoji 45. številki naslednje: »V tukajšnji čitalnici smo imeli 28. oktobra gledališko igro »Le naravnost«, ki je po nemški »Der gerade Weg der beste« poslovenjena in vsem navzočim prav dobro dopadla. Dopasti pa se je tudi morala, ker ima dovolj vtipa in komičnih situacij v sebi, in ker so jo naši igralci izvrstno predstavljali. Veselje je bilo gledati in poslušati gospoda K. (Kapus) kot starega pohlepnega učitelja in gospo K. (Kapusova) kot neutrudljivo in jezično grajščinsko ključarico. Gospoda Šk. (Skoflek) in G. sta svojima komičnima nalogama popolnoma zadostila; vsegdar je bilo smeha veliko, kadar je oni ali ta stopil na oder. Za dober uspeh igre imamo se še posebno zahvaliti gledališkemu ravnatelju (režiser) g. J. (Jeretin), ki je v prizorih z bistroumnim gospodom H. in z ljubeznivo gospodično M. pokazal, kako lahko se tudi v elegantnem slogu slovenski da govoriti. Hvala tedaj igralcem za to veselico, hvala pa tudi g. K. (Kozel), ki je igro tako lepo poslovenil, da so jo tudi taki razumeli, kateri nobenih slovenskih knjig in časopisov ne čitajo. Predstava te igre pa je tudi v tem hvale vredna, da so stavki gladkemu in lahkemu govoru na gledališču lepo primerni. Naj bi nas g. K. kmalu razveselil z drugim takim delom.«

Dva dni po premieri je bila seja čitalnice (30. oktobra). V zapisniku je zabeleženo, da so na tej seji sklenili, ohrabreni po uspehu, ki ga je imela igra »Le naravnost«, prirediti 16. decembra igro v — »mestni gledališnici«. Edvard Jeretin je prevzel nase nalogo, da na merodajnih mestih podvzame vse, da se ta sklep uresniči. Kakor svoj čas njegov oče, tako je tudi on uspel, da so 16. decembra 1866. celjski občinski očetje prepustili mestno gledališče čitalnici, da vprizori v dobrodelni namen slovensko gledališko predstavo.

Pred tem pomembnim dnem pa so igrali še na čitalniškem odru veseloigro M. Preloga »Črni Peter«, in sicer 2. decembra 1866. »Novice« so objavile iz Celja tole »Oznanilo in vabilo«: »V nedeljo 16. decembra bodo v tukajšnjem mestnem gledališču čitalnični igralci predstavljali šaloigro: »Bob iz Kranja« (iz češčine po dr. Bleiweisu predelano) in »Le naravnost« (po M. Kozelu poslovenjeno). Od leta 1802. (pravilno 1852. — F. G.) ni bilo v tem gledališču nobene slovenske igre več. Takrat smo videli na gledališčinem odru »Zupanovo Miciko« in »Goljufanega starca«, katero veselje nam je vrli gosp. Janez Jeretin, celjski knjigotiskar, napravil. Ta gospod že več let v materi zemlji počiva, al za nas ni

Mešino gladiše, Celje.

Vredjiti se druzina L09 jako in kose takojšne dobivane zložitelj spravi prosta, dati

BOBIZKRAMU

Podobnost biljani v ovoj, dječji, postarejši in mladši.

Mešino

Gladiše

Potenti

ČI NAHRAVNOST.

Mešino v ovoj, dječji, postarejši in mladši.

Mešino

Gladiše

Potenti

Mešino v ovoj, dječji, postarejši in mladši.

Mešino v ovoj, dječji, postarejši in mladši.

Mešino v ovoj, dječji, postarejši in mladši.

PROGRAM

umrl: on še živi po svojem sinu Edvardu, ki je ravnotako vrl Slovenec, kakor je njegov oče bil. Pridni ta gospod je dozdej v čitalnici naši igre vedoval, in si je prizadeval, da se boče v mestnem gledišču na omenjen dan zvečer igralo. Cisti dohodek tega večera je odločen na korist tukajšnji bolnišnici. Bog daj dober uspeh, kateri je gotov, ako nas udje naše čitalnice in drugi domoljubi ne bojo zapustili.» —

Dne 26. decembra so objavile »Novice« v svoji 52. številki naslednje poročilo o tej gledališki predstavi:

»Iz Celja 17. decembra. — Včerajšnji večer je bil za tukajšnje domoljube nenavadno zanimiv in vesel, pa tudi za naš narodni živelj silno odvažen in je zatorej vreden, da ga v spomeniku našega narodnega početja posebno zaznamvamo; — imeli smo namreč, kako so »Novice« že v zadnjem listu naznanile, v našem mestnem gledališču po 15 letnem prenehanji zopet očitno slovensko igranje. Na korist tukajšnje bolnišnice so predstavljali čitalnični igralci naznanjeni dve igri: »Bob iz Kranja« in »Le naravnost«; igrali pa so vsi tako izvrstno, in dovršili tako umetno vsaki svojo nalogo, da bi nam zares težko bilo, družemu dajati prednost pred drugim. — Če smo v prvi igri s pohvalo se radovali nad izurjenostjo in razumnim igranjem, s katerim je od konca do kraja g. J.-n (Jeretin), pravi buditelj in vođa naših čitalniških iger, predstavljal »Matičeta«, — g. K.-s (Kapus) pa poštenega, v krempeljih obrtnika »Grabeža«, g. Š.-k (Skoflek) zdihujočega mojstra »kotlarja« — tako smo v enaki meri videli v majorji »Dolski-u« (g. H.-s) živo podobo naravnega in prostodušnega starega vojaka — in skoraj popokali od smeha nad šaljivo osebo in prav dobrim igranjem »gospo Rakove« (gospa K.-ova, Kapusova) — gospodična Fanika Mihlova pa, ki je predstavljala v prvi igri »Polonico«, v drugi pa vdovo »Amalijo«, bila je, kakor vselej, ljubljena poslušalcev; nježna njena oseba, čedno vedenje in prelepi umljivi govor, potem pa premišljeno in izurjeno igranje, s katerim vsako svojo nalogo izvršuje, so ji včeraj tudi taki, ki je poprej še niso na odru videli, popolnoma pridobili. — Slava torej in hvala vrlim igralcem vsem za njihov trud, s katerim so pripravili nam prijeten večer, bolnišnici pa pridobili zdatno pomoč od 142 gld. vkupne vhodnine; — slava pa še tudi g. dr. Kočevar-u, našemu starihini, ki je prvi modro spoznal važnost javnega gledališčinega igranja in ki nas sploh tako modro vodi, da z zmernim korakom pa odločno se čedalje bolj pomikamo k narodnemu cilju in koncu, k duševni omiki na naravni podlagi domačega jezika. — Včerajšnji večer smo po dolgem, predolgem molčanji spet tudi očitno pokazali, da še smo in tudi za naprej še hočemo ostati, in sicer toliko odločniši, kolikor bolj nam mora biti ležeče na tem, da djansko pričamo, da tudi tukaj še zmirom stanuje slovenski rod! — Pokazalo se je včeraj jasno iz velike množice poslušalcev, med katerimi je bilo tudi duhovstvo obilo zastopano, da ne hrepenimo vsi edino le po tuji kulturi, in da je tudi naš domači jezik tako lep, zmožen in olikan, da nam popolnoma zadostuje za naše potrebe. Nismo sicer videli nekterih »gnädige bindische Bürgerinnen« v ložah, ki se nikoli ne pogrešajo, ako se igra nemški »Polz Paladin und Kachelofen« ali »Lumpaci« in kakor se take in enake kulturne burke imenujejo; al tudi brez njih je bolnišnica celjska, kakor smo gori rekli,

dobila zdatno pomoč! — Po končani igri snidilo se nas je okoli 40 čitalničarjev v našem narodnem domu, kjer smo se v bratovski vzajemnosti, ki je pod vodstvom stoloravnatelja, župnika R.-a vladala, še čez polnoči prav rajsko razveseljevali; — zdravica se je vrstila za zdravico; pri katerih tudi naših hrabrih borivcev v deželnem zboru, gg. Hermana in dr. Razlaga, ki se z mečem uma in resnice neprestrašena vojskujeta za slovenski narod naše domovine, nismo pozabili.« —

(Nadaljevanje sledi)

30 let

GLEDALIŠKOFRIZERSKEGA DELA

Gledališki frizer RIKO GROBELNIK je letos sklenil trideset let, odkar se je kot lasuljar-obrtnik in umetnik vključil v celjsko gledališko življenje. — Čeprav ni predstave gledaliških družin v Celju in daljnji okolici, ki bi ne nosila pečat njegovega strokovnega dela in znanja, je težišče njegovega gledališkofrizerskega udejstvovanja še danes le v Me-stnem gledališču. — Ko mu iz hvaležnosti za njegovo prizadevnost in naklonjenost k jubileju iskreno čestitamo, izražamo hkrati željo, da bi med nami še dolgo deloval z nezmanjšano mero požrtvovalnosti pa tudi z nezmanjšano mero prijateljstva.

INDUSTRIJSKIM PODJETJEM,
URADOM, USTANOVAM IN
ZASEBNIM OBRTNIM OBRATOM!

KOVINSKI SERVIS

SERVIS KOVINSKE STROKE

CELJE, MARIBORSKA C. 13
POŠTNI PREDAL 88 — TELEFON ŠT. 112

Vam postreže s kovinskimi izdelki vseh vrst, gradbenim materialom, steklom, gumijevimi izdelki in sanitarno keramiko v vseh količinah. Posebno opozarjamo na večje zaloge prvovrsnega alabaster mavca in aluminij minija

---

O naši strokovni in solidni postrežbi se izvolite prepričati sami